

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

НОНІК РОДІОН МИКОЛАЙОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 351.777
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Р. М. НОНІК
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ТИЩЕНКО Світлана Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **НОНІК Родіон Миколайович**
допущений до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № ____ від « ____ » _____ 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор _____
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

« ____ » _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **НОНІК Родіон Миколайович** захистив
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

НОНІК Р. М. Державна політика в сфері екологічної безпеки. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир 2023.

У ході дослідження на основі порівняльних системних та концептуальних підходів було проведено оцінку місця та ролі державної політики в сфері екологічної безпеки в рамках національної безпеки держави в процесі розвитку сучасної держави з урахуванням специфічних аспектів розвитку українського суспільства; визначено особливості державного управління в реалізації політики екологічної безпеки в рамках механізмів її формування; описано методологічні аспекти формування ефективної державної політики в сфері безпеки на основі проблем національної безпеки Української держави в умовах сучасності.

У роботі розглядається реальна наукова проблема в сфері державного управління, яка полягає у викладі теоретико-методологічної основи та практичних пропозицій щодо механізмів розробки та реалізації державної політики в сфері екологічної безпеки в рамках національної безпеки держави в суспільстві, що трансформується.

Ключові слова: екологічна безпека, державне управління, екологічна політика, навколишнє середовище, національна безпека, управління глобальною екологічною безпекою.

SUMMARY

NONIK R. State policy in the field of environmental safety. Qualifying work on obtaining an educational degree Bachelor in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

In the course of the study, on the basis of comparative systemic and conceptual approaches, an assessment of the place and role of state policy in the field of environmental security within the framework of national security of the state in the process of development of the modern state was carried out, taking into account specific aspects of the development of Ukrainian society; the features of State Administration in the implementation of environmental security policy within the framework of its formation mechanisms were determined; methodological aspects of the formation of an effective state policy in the field of security based on the problems of national security of the Ukrainian state in modern conditions were described.

The paper considers a real scientific problem in the field of Public Administration, which consists in presenting the theoretical and methodological basis and practical proposals on the mechanisms for developing and implementing state policy in the field of environmental safety within the framework of national security of the state in a transforming society.

Keywords: environmental safety, public administration, environmental policy, environment, national security, global environmental safety management.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	8
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	16
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	22
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	24
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	29
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вплив на людей проявляється у вигляді економічних, соціальних, екологічних та інших факторів, що негативно впливають на здоров'я населення і чинять вплив на складні демографічні процеси. Поряд з фінансовими, економічними та соціальними проблемами все частіше постає проблема запобігання глобальним екологічним катастрофам. Проблеми екологічної безпеки стоять в Україні особливо гостро, і зараз для їх вирішення необхідно розробити наукові основи державної екологічної безпеки країни та механізми державного управління для їх реалізації. Водночас реалізація державної політики в галузі екологічної безпеки має включати визначення пріоритетних цілей та стратегію дій уряду щодо їх досягнення.

Проблема екологічної безпеки в Україні, зокрема та в світі в цілому надзвичайно актуальні, бо є невід'ємною частиною всієї системи національної безпеки і визначають стан захисту особистості, суспільства і держави від несприятливих впливів на навколишнє природне середовище, викликаних природними і антропогенними факторами. Вони також оновлюються у зв'язку з тим, що останнім часом в ряді регіонів України зросли екологічні ризики для здоров'я і життя людей в результаті діяльності людини, небезпечних природних процесів, а також військових конфліктів в нашій країні.

Науково-теоретичною основою кваліфікаційної роботи були праці зарубіжних та вітчизняних дослідників, що присвячувати свої дослідження визначенню загальних питань національної безпеки Холтунцов Ю., Качинський А., аналізу проблем державного управління системою екологічної безпеки Л. Пал, Горвуд Б., Ансоф І., пошуку шляхів вирішення питань глобального управління та безпеки Абдеев Р., Барлибаев Х., Браун Л., Брундтланда Г., Вебер А., Вернадський В., Сендлер Т. та ін., різноманітні аспекти щодо забезпечення національної безпеки Васильєв А., Фоміна А., Мамонова В., Шуберт Т. та інші дослідники. Проте ступінь вивчення проблеми державної політики екологічної безпеки держави наразі залишається розкритою

не повністю.

Метою даного наукового дослідження розробка теоретичних та методологічних засад державної політики у сфері екологічної безпеки, як складової частини системи управління національною безпекою країни.

Основними завданнями бакалаврської роботи є:

- вивчення теоретичний та методологічних засад поняття державної політики сфері екологічної безпеки;
- провести аналіз сучасного стану розробки та реалізації політики в сфері екологічної безпеки в Україні;
- запропонувати пріоритетні напрями державної політики в сфері екологічної безпеки в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження – є державна політика в сфері екологічної безпеки з врахуванням сучасних умовах.

Предметом дослідження – механізми щодо формування та реалізації державної політики в сфері екологічної безпеки.

Методи дослідження становлять сукупність прийомів, правил, методів пізнання та певних видів діяльності, які ми застосовували з метою ознайомлення із розробкою та впровадженням державної політики в сфері екологічної безпеки. При написанні бакалаврської роботи використовувалися такі методи: загальнонаукові методи (соціологічні, формально-логічні, систематичні, конкретно-історичні, структурно-функціональні, статистичні та ін.), загально логічні методи щодо теоретичного аналізу (синтез, аналіз, узагальнення, абстрагування, порівняння, моделювання, аналогія), приватні наукові методи (порівняння існуючого законодавства, технічний і юридичний аналіз, конкретизація, інтерпретація і т.д.).

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Результати дослідження опубліковано в матеріалах науково-практичних конференцій Поліського національного університету.

Практичне значення. Отримані результати нашого дослідження можуть бути застосовані у роботі структурних підрозділів та підрозділів органів

державної влади, зокрема державних структур, до повноважень яких входить вирішення питань реалізації директив з екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища. Також при створенні концепцій, стратегій, політик, структурно-функціональних організацій та інституційного забезпечення щодо управління соціально-економічними системи суспільства для екологічно безпечного розвитку.

Структура і обсяг роботи. Робота складається з трьох розділів розміщених на 34 сторінках, висновків до розділів та загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел нараховує 52 найменування, та розміщується на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СФЕРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Державна політика в сфері екологічної безпеки включає широкий спектр заходів та стратегій, спрямованих на захист навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку. Основна мета такої політики полягає у запобіганні забрудненню, втраті біорізноманіття та зниженні негативного впливу людської діяльності на екосистеми. Держави зазвичай розробляють та впроваджують законодавство, регулююче використання природних ресурсів, емісію забруднюючих речовин та вплив на довкілля. Вони також створюють спеціальні органи управління екологічною безпекою, які відповідають за моніторинг стану навколишнього середовища, контроль за виконанням екологічних норм та розроблення стратегій зменшення впливу на довкілля.

Державна політика також може включати стимулювання використання екологічно чистих технологій та практик, підтримку досліджень в галузі екології та створення інноваційних рішень для забезпечення сталого розвитку. Держави можуть надавати фінансову підтримку екологічним проектам, встановлювати нормативні вимоги щодо використання альтернативних джерел енергії, промислових стандартів та інші заходи, що сприяють зменшенню впливу на навколишнє середовище.

На жаль, в нашій країні державне управління сучасними процесами екологічної безпеки не досягнуло бажаного пріоритету, що пов'язано з існуючою законодавчою базою та застарілими підходами до теорії та практики державного управління, особливо в діяльності центральних та місцевих органів державної влади. Це спонукає нас враховувати безпеку та екологічні процеси, щоб гарантувати її як відносно незалежну область досліджень у науці державного управління та на практиці її застосування.

Як правило, дослідники зосереджують свої наукові дослідження з питань безпеки на вивченні певного типу небезпеки, яка виникає або може виникнути

в результаті діяльності людини. Проте, оцінюючи можливості досягнення стану безпеки, майже всі одноголосно пов'язують це з діями держави, особливо її керівних органів [31].

Підходи вчених, теоретиків і фахівців щодо визначення сутності поняття екологічної безпеки сьогодні дуже різноманітні, аж до єдності в їх реалізації нам ще належить пройти довгий шлях, перш ніж ми це зрозуміємо. На наш погляд, найбільш підходящою ідеєю на сьогоднішній день є екологічна безпека, як органічна складова національної безпеки. Також має сенс погодитися з тим, що національна безпека – це система, яка дозволяє оптимізувати взаємозв'язок між сприйнятими загрозами та ресурсами, які суспільство використовує для відображення цих загроз. Таким чином, з одного боку, національна безпека служить динамічним засобом досягнення та підтримки балансу між реальними та потенційними загрозами, а з іншого – здатністю суб'єкта протистояти їм [29].

Його функціонування здійснюється через систему різних відносин між людиною і суспільством (або між громадянином та державою), між суспільством та державою або між різними державами. Таким чином, національна безпека може розглядатися, як стан внутрішніх та міждержавних відносин, що визначає ефективність державного устрою, правові та суспільні гарантії прав та свобод людини і громадянина, основоположні цінності та інтереси суспільства і суверенних держав, а також їх надійний захист від будь-яких загроз, внутрішні та зовнішні загрози.

Цілі національної безпеки полягають у наступному:

- держава – її конституційний лад, її суверенітет, територіальна цілісність та недоторканність;
- людина і громадянин – їх конституційні права і свободи;
- суспільство – його моральні та етичні, духовні, історичні, культурні, матеріальні та інтелектуальні цінності, інформація, а також навколишнє природне середовище та природні ресурси.

Головними принципами забезпечення національної безпеки є наступні:

- верховенство права;

- пріоритет прав та свобод людини і громадянина;
- актуальність та своєчасність заходів щодо захисту національних інтересів від реальних і потенційних загроз;
- пріоритет вирішення конфліктів договірними засобами (мирним шляхом);
- демократичний цивільний контроль за військовою організацією держави та новими воєнізованими структурами;
- взаємодія органів державної влади щодо забезпеченні національної безпеки;
- чіткий розподіл повноважень державних установ;
- використання міжурядових систем та механізмів колективної міжнародної безпеки в інтересах України.

Залежно від сфер громадського користування найчастіше виділяють такі основні види національної безпеки: економічну, політичну, державну, інформаційну, соціальну, екологічну, науково-технічну, гуманітарну та військову [5].

Відповідно, екологічна безпека реалізується в рамках національної безпеки, орієнтована на екологічну сферу і визначається балансом всіх актуальних зовнішніх і внутрішніх загроз держави. В політиці національної безпеки в рамках її екологічного компонента виділяються наступні пріоритети: ефективність, заснована на застосуванні економічних механізмів економічного використання природних ресурсів збалансованої системи природокористування; зниження шкідливих викидів, використання ресурсозберігаючих та енергоефективних технологій для більш екологічного та ефективного функціонування єдиної системи цивільного захисту держави, запобігання техногенних катастроф та ліквідація їх наслідків, підвищення ядерної та радіаційної безпеки [47].

Особливу увагу слід приділити розробці та впровадженню ряду економічних механізмів збалансованого (розумного) природокористування, які являють собою сукупність взаємопов'язаних економічних методів та

інструментів управління, спрямованих на пошук, використання та розподіл економічних (особливо фінансових) ресурсів для досягнення екологічно збалансований розвиток економіки та елементи, зазначені в таблиці 1.1, щодо державного регулювання економічних механізмів природокористування, вони повинні бути збалансовані [6].

Таблиця 1.1

**Головні державні елементи управлінських та економічних механізмів
розумного (збалансованого) природокористування**

Складовий елемент	Характеристика механізму збалансованого природокористування
Екологічне оподаткування та платежі	система платежів за природокористування, до якої входять оплата за користування природних ресурсів або забруднення довкілля та розміщення відходів
систематичність правово-фінансового стимулювання природоохоронної діяльності	до системи належать податки і податкові пільги; коректування платежів, можливість надання пільгових кредитів та субсидій, а також встановлення заохочувальних цін та надбавок на екологічну (чисту) продукцію
кредитування та фінансування	створення екологічних (природоохоронних) фондів, що будуть мати незалежні від державного бюджету джерела надходження фінансових ресурсів для покриття потреб охорони довкілля та призначаються для їх підсилення
екологічне страхування	механізм який забезпечує екологічну безпеку держави, що є ефективним напрямком вирішення існуючих екологічних проблем та потужним фінансовим механізмом, що регулює та вирішує проблеми охорони навколишнього природного середовища
економічні методи регулювання ресурсвикористанням	розподіл та формування рентного доходу, який тісно пов'язаний з екологічним оподаткуванням
фінансові санкції	штрафи, які сплачуються за невиконання та недотримання екологічного законодавства

Джерело: побудовано автором за [16].

Крім того, при розробці та впровадженні політичних, адміністративних та економічних механізмів збалансованого природокористування варто зосереджуватись на всебічній оцінці систем і політики природокористування України та Європи.

Основну роль у цьому відіграє інституційна модернізація національної системи екологічного менеджменту на основі принципів сталого розвитку, зокрема, в частині узгодження енергетичної політики та екологічної безпеки, а

також розвитку екологічного партнерства у прийнятті та реалізації природоохоронних заходів. Реалізація стратегічних рішень, а також гармонізація законодавства України із законодавством Європейського Союзу на основі принципів сталого розвитку [19].

Нині, в контексті процесів європейської інтеграції, функції держав-членів теж змінюються. Отже, необхідно розробити методологію управління, засновану на принципах збалансованого екологічного менеджменту. Основними напрямками державного регулювання економічних механізмів розумного (збалансованого) екологічного менеджменту є страхування екологічної відповідальності та екологічних ризиків, екологічне підприємництво, екологічний аудит, ліцензійної та податкової систем, реформа ліцензування, екологізація виробничої діяльності та ін. Все це є ефективним засобом подолання екологічної кризи та відновлення всієї системи управління та відтворення природи [41].

Таким чином, екологічна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки, якщо створена в певній державі система соціальних, організаційних, нормативних, економічних, технічних, наукових та інших методів забезпечує управління процесами екологічно чистої діяльності, відповідний режим використання природних ресурсів і збереження навколишнього природного середовища в стані, безпечному для життя і здоров'я людини, а також для запобігання різного роду псування природних ресурсів.

Загалом в Україні розроблена система управління екологічною безпекою на різних рівнях, яка включає корпоративне, державне, місцеве та громадське екологічне управління. З системою державного управління варто познайомитися більш детально, оскільки діяльність з охорони навколишнього середовища в більшості країн світу відноситься до компетенції державного регулювання. В області охорони навколишнього середовища держава може використовувати різні методи прямого і непрямого впливу, в тому числі інвестиційну, податкову, кредитну і грошово-кредитну політику; це відповідна законодавча сфера і здійснює нагляд за реалізацією всіх напрямків екологічної

політики.

Аналіз досвіду зарубіжних держав дає можливість стверджувати, що створювані ними нові системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного і що в сучасних умовах дуже актуально, військового характеру здатні ефективно забезпечувати життя людей і соціально-економічні та інфраструктурні об'єкти в таких ситуаціях. Водночас в організації та функціонуванні таких систем є багато спільних рис:

- такі системи, хоча і знижують ризик ядерної війни і підкреслюють проблеми запобігання техногенних аварій та стихійних лих, прийняття екстрених заходів у разі їх виникнення, а також проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, відіграють дуже важливу роль для забезпечення національної оборони і забезпечення національної безпеки;

- рішення про проведення заходів в екстремальних ситуаціях приймається міністерствами і відомствами, які в більшості випадків мають відповідними силами і ресурсами і мають високий рівень оснащення, а також органами місцевого самоврядування, підтримці яких приділяється особлива увага в разі високої оперативної готовності в надзвичайних ситуаціях в США, Японії, Франції, Німеччині, Великобританії; крім того, громадські організації та волонтери беруть участь у вирішенні проблем, пов'язаних з безпекою і здоров'ям;

- системи управляються на урядовому рівні або безпосередньо, або через Міністерство внутрішніх справ або Міністерство оборони або через спеціально утворені державні органи;

- у всіх країнах створені сучасні системи керування силами і ресурсами, продумані системи підготовки управлінців і рятувальників, а також інших форм навчання, а населення навчається діям в надзвичайних ситуаціях всіх видів.

Таким чином, вивчення зовнішніх факторів (досвід провідних країн світу щодо організації державного управління у галузі цивільної оборони та ситуація з природною і техногенною безпекою України) показує, що провідні країни світу створили абсолютно досконалі системи цивільної оборони, що існують

для ефективного забезпечення життя суспільства, економічних інститутів та інфраструктури.

Крім того, зв'язок динаміки змін кількості, характеру, рівня і районування надзвичайних ситуацій в Україні вказує на те, що структура системи цивільної оборони, розподіл сил і засобів, а також рішення про їх використання в планах реагування не збігаються не завжди з типом, масштабом і областями, в яких можуть виникнути надзвичайні ситуації.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

В першому розділі нашого дослідження розглядаються концептуальні основи державної екологічної безпеки, аналізуються основні концепції екологічної політики на основі системного та концептуально-порівняльного підходу, стан та атрибути механізмів державного управління екологічною безпекою, а також основні характеристики екологічної політики за змістом охарактеризовано методологію та систему державного управління сучасною екологічною політикою України.

Зроблено висновок про те, що в процесі реалізації державної політики в галузі екологічної безпеки пріоритети цілей і стратегії їх досягнення повинні визначатися органами державної влади.

Екологічна безпека є серйозною складовою національної безпеки, котра забезпечує загальний захист від реальних або потенційних загроз життєво важливим інтересам суспільства, людини, держави та навколишнього середовища.

Слід зазначити, що основною умовою ефективних управлінських рішень в системі безпеки є об'єктивне і своєчасне виявлення значних загроз і ризиків у всіх сферах суспільного життя. По-перше, процеси, пов'язані з безпекою, вимагають ретельного аналізу та оцінки.

Наші дослідження дозволили нам прийти до висновку, що метою є

створення ефективної державної системи охорони навколишнього середовища та раціонального використання існуючих природних ресурсів в Україні:

- створення науково-технічного потенціалу для природоохоронної діяльності;

- створення умов для ефективного функціонування правового забезпечення щодо екологічної політики і ядерної безпеки;

- розробка та реалізація державної політики в сфері охорони навколишнього середовища та раціонального (розумного) використання природних ресурсів;

- вирішувати питання підготовки персоналу для забезпечення діяльності з охорони навколишнього середовища і застосовувати керівні принципи регулювання екологічної та ядерної безпеки.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах клімат є одним з найважливіших факторів, що впливають на розробку і впровадження керівних принципів екологічної безпеки. У зв'язку з цим вирішення проблеми уповільнення темпів зміни клімату є надзвичайно важливим питанням в Україні та в усьому світі.

У грудні 2018 року двадцять четверта Всесвітня конференція ООН зі зміни клімату (так звана COP-24) завершила була проведена в Катовіце, Польща. Вони дійшли висновку, що проблеми клімату становлять не лише національний інтерес, але й важливі для всього людства в контексті його відповідальності перед майбутніми поколіннями.

Федеральний міністр навколишнього середовища ФНР Свеня Шульце заявила під час заключної дискусії: «Ми повинні забезпечити, щоб наша країна залишалася придатною для життя. І наше покоління несе за це відповідальність» [14].

У Рамковій конвенції Організації Об'єднаних Націй щодо зміни клімату термін «зміна клімату» інтерпретується, як «діяльність людини, яка викликає зміни в складі глобальної атмосфери і накладає природні кліматичні коливання, що спостерігаються в порівнянні періоди» [13, С. 162]. В розумінні IPCC «зміна клімату – це будь-які зміни клімату, які є результатом природної мінливості та діяльності людини».

Зміна клімату спричинена збільшенням концентрації так званих «парникових газів» в атмосфері, які затримують інфрачервоне випромінювання, що випромінюється поверхнею землі, створюючи таким чином «парниковий ефект». Так званий, парниковий ефект – це процес, при якому поглинання та випромінювання інфрачервоного випромінювання атмосферними газами нагріває атмосферу та поверхню планети. Він був відкритий Джозефом Фур'є в 1824 році і досліджений Сванте Арреніусом в 1896 році. Парниковий ефект

вже сприяв виникненню і розвитку життя на Землі [11, С. 224], але в той же час сприяє сучасній зміні клімату.

За відомостями Всесвітньої Метеорологічної Організації(ВМО), концентрація CO₂, основного парникового газу, в атмосфері досягла 397,7 молекул CO₂ на мільйон молекул у повітрі в 2014 році та 400 молекул на мільйон у Північній півкулі. У той же час експерти повідомляють, що безпечна концентрація CO₂ являє 350 молекул на мільйон. Експерти відзначають, що з 1990 по 2014 рік вміст вуглекислого газу, оксиду азоту та метану в звичайних одиницях виміру парникового ефекту збільшився на 37 % [39, с.42].

Усвідомлюючи, що збільшення викидів CO₂ становить велику загрозу для людства, 180 країн світу підписали Рамкову конвенцію організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (РКЗК ООН) у 1992 році. Ціллю кожної держави-учасниці є дотримання вимог Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та відповідних рішень Конференції Сторін РКЗК ООН [37].

РКЗК ООН є важливим політичним документом у системі зусиль світової спільноти зі сталого розвитку, спрямованим на привернення уваги та діяльності до проблеми глобальної зміни клімату [11, с.18]. Основними вимогами в цьому відношенні є оцінка даних про антропогенні викиди і перенесення парникових газів, підготовка і подання кадастру антропогенних викидів і переносів парникових газів, Національної доповіді про зміну клімату і дворічного звіту відповідно до положень Кіотського протоколу і рішеннями Конференції Сторін. Відповідно до статей 4 і 12 Рамкової конвенції про зміну клімату Україна як сторона Рамкової конвенції про зміну клімату зобов'язана складати, оновлювати, публікувати і представляти в Секретаріат Рамкової конвенції про зміну клімату національні кадастри (кадастри) антропогенних викидів і перенесення парникових газів. Ці зобов'язання виконуються відповідно до методологій Міжурядової групи експертів зі зміни клімату (МГЕЗК), прийнятих на дев'ятнадцятій нараді Конференції Сторін РКЗК ООН [39, с. 42].

Глобальна зміна клімату в Україні посилюється внутрішніми факторами: змінами ландшафту в результаті багаторічної економічної діяльності, меліорацією земель і процесом урбанізації, військовими діями які ведуться на території країни. Найбільш вразливими регіонами нашої держави у разі зміни клімату є Карпати та узбережжя Чорного та Азовського морів: частота різних аномальних природних явищ збільшується, а рівень моря за 100 років вже піднявся на 12-15 сантиметрів. За останні 112 років підвищення температури збільшилося з 0,8 до 1 °C [20, с. 41].

Наслідки глобального потепління можуть позначитися на зміні епідеміологічної ситуації, умов життя і здоров'я населення, виникненні можливості техногенних катастроф і небезпечних природних та стихійних погодних явищ.

Згідно з недавнім звітом уряду Великобританії, зміна клімату може коштувати світу від 5 % до 20 % річного ВВП [39, с.41]. Зокрема, міжнародні організації ІЕС, ISO та ІТУ рекомендують такі заходи для боротьби зі зміною клімату:

- вимірювання вмісту вуглецевих слідів в продукті;
- моніторинг та вимірювання викидів парникових газів;
- проектування і будівництво енергоефективних житлових і виробничих будівель;
- некомерційний кредит на стажування з урахуванням енергетичного та екологічного маркування;
- пропагувати передову практику в області раціонального природокористування;
- поширення інноваційних технологій, що сприяють зниженню впливу зміни клімату;
- сприяння впровадженню нових технологій і послуг в області енергоефективності [45, с. 6];
- збільшити переробку і повторне використання промислових і побутових відходів для скорочення викидів метану;

- структурна адаптація методів ведення сільського господарства;
- оптимізація структури та складу лісових угідь, зокрема залісення та залісення;
- розробка біотехнологій та селекція нових сільськогосподарських культур;
- відновлення порушених або виснажених водних ресурсів;
- удосконалення та адаптація інфраструктури транспортних комунікацій, розробка профілактичних заходів на випадок весняних паводків,
- удосконалення гідрометеорологічного моніторингу для підвищення готовності економіки і населення до екстремальних кліматичних змін [12, с. 127].

Необхідно затвердити і профінансувати на державному рівні комплексну програму вивчення глобальної зміни клімату та його можливих наслідків, а також розробити відповідні заходи, вже розглянуті на засіданні Президії Національної академії наук України. Ця програма повинна не лише обмежуватися впровадженням Рамкової конвенції ООН та Кіотського протоколу щодо запобігання викидам парникових газів, але й охоплювати всі можливі аспекти, включаючи можливі зміни стану та функціонування природних екосистем, від Сільське господарство та соціально-економічні проблеми [39, С.153].

Непорушний зв'язок між вуглецем та економічним зростанням досить ускладнює реагування на сигнали про викиди в атмосферу. Як результат, кліматичні та енергетичні показники ЕРІ 2016 в першу чергу відображають те, як країни демонструють економічне зростання, а не чинять вплив на кліматичну політику. Причини виникнення таких екологічних проблем, а також загальні тенденції їх часової та просторової еволюції повинні братися до уваги при розробці заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування екосистем.

Для України поточний стан екологічної безпеки слід розглядати як тісно пов'язаний з антропогенними та іншими екологічними загрозами, пов'язаними з

військовими операціями в зоні АТО та повномасштабним вторгненням та відсутністю достатнього державного контролю за якістю навколишнього середовища на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей та тимчасово окупованих частин Запорізької та Херсонської областей [34].

Екологи попереджають, що такі тривалі бойові дії в цьому регіоні можуть мати екологічні наслідки, порівнянні з аварією на Чорнобильській АЕС. Екологічні проблеми сучасного Донбасу, Херсонщини, Запорізької області, як уже говорилося, пов'язані зі зміною екосистем і природних зон, руйнуванням промислових об'єктів і екологічними ризиками, забрудненням джерел питної води, ґрунту та атмосферного повітря, посухи, порушенням геологічного середовища. Масштаб технологічної небезпеки для Донбасу завжди був обумовлений потенційно небезпечними об'єктами на його території, зокрема, Маріупольським металургійним заводом, металургійним заводом «Азовсталь», Старобешівською ТЕС (селище Новий Світ) і ВАТ «Лисичанська Сода» [39], і нині в рамках військових дій на території Донбасу діють підприємства з переробки нафти і газу, ризики, пов'язані з їх експлуатацією, значно зросли.

Руйнування промислових об'єктів і небезпека для навколишнього природного середовища призводять до потрапляння небезпечних токсинів в повітря, воду і ґрунт. По причині відсутності достатнього державного контролю за небезпечними штучними об'єктами збільшується кількість випадків скидання небезпечних токсинів промислового і муніципального походження у водойми. В ході бойових дій в результаті артилерійських обстрілів були підпалені та практично знищені кілька небезпечних підприємств. Всього на окупованій території знаходиться близько двох десятків підприємств з високим рівнем ризику, і в разі їх знищення територія стає безлюдною та практично не придатною для життя.

Існуючі екологічні проблеми східної України також пов'язані з прямим руйнуванням екосистем і природних територій. Використання сучасної зброї в зоні бойових дій та масовані ракетні атаки всієї території країни вже зруйнувала природні ландшафти і викликав високий рівень забруднення

повітря, землі і води. Також були зруйновані природні заповідники і парки, внаслідок затоплення після підриву Каховської ГЕС було знищено тваринний та рослинний світ та порушено екосистему. В регіонах боротьби з тероризмом багато охоронювані території забудовані траншеями і укріпленнями. У національних природних парках перестали функціонувати ландшафтні парки.

Сучасні екологічні проблеми також відносяться до неконтрольованих пожеж, які, за наявними даними, охопили 19 % лісів і 26 % степів зони бойових дій, завдавши значної шкоди в результаті обстрілу ряду важливих екологічних об'єктів. Стихійні поховання, які не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, також небезпечні для навколишнього середовища. Неконтрольований видобуток та експорт природних ресурсів, вирубка лісів та витік небезпечних матеріалів у річки та інші водойми є проблематичними. Сучасні екологічні проблеми пов'язані з руйнуванням очисних споруд, хімічним та радіаційним впливом на водні ресурси, забрудненням повітря та ґрунту, розповсюдженням хімічних речовин від вибухів снарядів, бомб, мін, тощо пов'язані зі знищенням місць зберігання хімічних та небезпечних відходів та їх спалювання тощо [39].

Водночас, як уже говорилося, ефективність вирішення екологічних проблем на пряму залежить від їхньої обізнаності серед представників органів влади та громадськості, тобто всього суспільства.

Дані проведеного з 22 по 27 липня 2015 року соціологічного опитування, який провів Фонд демократичних ініціатив ім. Ільки Кучеріва і Центром Разумкова, показали, що українці вважають побутові відходи і шкідливі викиди в атмосферу найбільш гострими екологічними проблемами, а також респонденти називають проблему поганої якості навколишнього середовища. Якість води. Беручи до уваги ці дослідження, найбільш гострими проблеми населення країни вважає засмічення побутових відходів (59 % респондентів), забруднення повітря через шкідливі викиди (44 %) і погана якість питної води (42 %). Набагато менше населення стурбовані наслідками Чорнобильської катастрофи (32 %), проблемою знищення лісів і проблемою глобального резонансу зміни клімату (29 % та 28 % відповідно).

Помітна частина населення України не вважає екологічну складову як невід'ємну частину концепції «сталого розвитку» суспільства. В свою чергу, населення країни розуміють поняття «сталого розвитку» в першу чергу як результат економічного зростання або валового внутрішнього продукту (53 %), і тільки 27 % опитаних громадян відзначають «зважування інтересів економіки, екології та суспільства» в контексті розуміння сталого розвитку [48].

Тому перед нашою владною нашою держави існують важливі завдання щодо подолання наслідків екологічної катастрофи, з метою досягнення результатів, що пов'язані зі станом екології та раціональним використанням природних ресурсів. Подолання екологічних наслідків війни – ще одне важливе завдання для України. Факторами ефективності державної політики щодо вирішення екологічних проблем країни мають стати проведення екологічного аудиту для визначення ступеня нанесеної екологічної шкоди, формування ефективного механізму правового регулювання використання природних ресурсів у зоні проведення бойових дій та об'єднання зусиль від громадськості, науковців та держави спільно.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У даному розділі описується поточний стан екологічної безпеки України, визначаються основні загрози національній безпеці нашої країни в екологічній сфері та інституційний механізм державної політики в галузі екологічної безпеки, висвітлено сучасні проблеми і суперечності щодо реалізації екологічної політик.

Глобальне потепління є незаперечним фактом, про що свідчать дані про підвищення середніх світових температур повітря і моря, танення льодовиків і підвищення рівнів океанів. Збільшення частоти і інтенсивності небезпечних погодних і природних явищ, викликаних зміною клімату, робить негативний вплив на економіку і системи державного управління всіх країн світу, а також

на стан природних екосистем.

Функціонування державної системи моніторингу довкілля здійснюється на трьох рівнях, які розподілені відповідно до територіального принципу: на національному рівні, що охоплює пріоритетні області та наступні завдання на національному рівні; на регіональному рівні, що охоплює пріоритетні області та завдання в межах територіального району; на місцевому рівні, що охоплює пріоритетні райони та завдання моніторингу на рівні окремих районів з найбільшим антропогенним навантаженням.

Перевіряється, що суб'єкти державної системи моніторингу довкілля створили або є відомчими базами даних, що містять інформацію про моніторинг. Існуюча система інформаційної взаємодії відомчих підсистем екологічного моніторингу передбачає обмін інформацією на національному та регіональному та локальному рівнях

Отже, за минулі роки екологічна ситуація в Україні сформувалася в результаті недотримання об'єктивних законів розвитку і відтворення державного природно-ресурсного комплексу, коли пріоритет віддавався розвитку найбільш небезпечних для навколишнього середовища виробництв.

Нами було показано, що національна політика екологічної безпеки має передбачати заходи державного управління щодо захисту навколишнього природного середовища з метою забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини, суспільства, навколишнього середовища і держави від реально існуючих або потенційних загроз. Впровадження ефективних механізмів забезпечення національної екологічної безпеки є першим кроком у вирішенні та запобіганні екологічних та техногенних катастроф.

Для реалізації національної політики екологічної безпеки необхідно терміново розробити та впровадити ефективні заходи щодо вдосконалення системи екологічного моніторингу, підвищенню ступеня виконання її основних завдань, спрямовані на інформування органів державного управління та громадянського суспільства про нинішній стан навколишнього природного середовища.

РОЗДІЛ 3.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В Україні все більшого значення набуває питання удосконалення державної політики екологічної безпеки. Адже національна безпека вважається, як динамічний засіб досягнення та підтримки балансу між реальними та потенційними загрозами, підходи до їх реалізації та цілей постійно змінюються. Реалізація сучасної політики екологічної безпеки в теперішніх умовах вимагає стратегічного бачення і визначає зростаючу роль міжнародного співтовариства в забезпеченні цієї безпеки в світі і сучасних впливів на національну екологічну безпеку кожної країни.

У сучасних умовах державна політика в сфері екологічної безпеки зазвичай акцентує увагу на кількох пріоритетних напрямках. Основні з них включають:

- *зменшення впливу на зміну клімату*: держави віддають пріоритет у зусиллях щодо зменшення викидів парникових газів та впровадженню енергоефективних технологій. Вони сприяють розвитку відновлювальних джерел енергії, стимулюють зменшення споживання вуглецю та підтримують міжнародні домовленості щодо зменшення забруднення;

- *збереження природних ресурсів*: держави спрямовують зусилля на збереження та раціональне використання природних ресурсів, таких як вода, ліси, ґрунти та біорізноманіття. Це включає в себе захист екосистем, встановлення природоохоронних зон та принципів сталого лісокористування;

- *покращення якості повітря та води*: держави приділяють увагу зменшенню забруднення повітря та водойм. Це досягається шляхом впровадження строгих стандартів щодо викидів та скидів забруднюючих речовин, розвитку очисних споруд, впровадження сучасних технологій очищення та контролю за якістю джерел питної води;

Стимулювання зеленого росту та екологічних інновацій: Держави

просувають розвиток зеленого бізнесу, екологічних технологій та інновацій. Вони надають фінансову підтримку та ініціативи для створення стартапів, що спрямовані на розв'язання екологічних проблем, таких як використання відновлювальних джерел енергії, екологічно чистого транспорту, утилізація відходів та інші екологічно орієнтовані ініціативи;

- *захист біорізноманіття*: держави встановлюють заходи для збереження та відновлення різноманітності життя в екосистемах. Це включає створення природоохоронних територій, регулювання полювання та незаконної торгівлі, розвиток програм охорони видів, науково-дослідну роботу та освіту;

- *забезпечення екологічної безпеки населення*: держави ставлять перед собою завдання забезпечення безпеки населення від екологічних загроз. Це включає контроль за якістю харчових продуктів, безпекою питної води, використанням безпечних хімічних речовин та дотриманням норм безпеки на виробництві та у життєвому середовищі [24];

Ці напрями державної політики в сфері екологічної безпеки допомагають забезпечити стале та збалансоване співіснування людини з природою, зберегти ресурси та забезпечити здорове та безпечне життєве середовище для майбутніх поколінь.

Щоб оволодіти формами політики екологічної безпеки в сучасних умовах, потрібно подолати серйозні проблеми, які призводять до збільшення екологічної небезпеки для здоров'я і життя людей в різних регіонах України в результаті антропогенної діяльності, небезпечних природних процесів і військового конфлікту на сході країни.

Основні проблеми, що перешкоджають розробленню та ефективності функціонування політики екологічної безпеки, виявлені в ході соціологічного опитування. Щоб вирішити ці проблеми, вам знадобляться:

- розробка програм реалізації заходів з охорони навколишнього середовища;
- наявність стратегії екологічної безпеки;
- порушення ізоляції екологічної інформації від органів влади та

населення України, постійне інформування населення про екологічні проблеми, впровадження нових правових інструментів для розширення можливостей участі громадськості у вирішенні екологічних проблем;

- впровадження технологій збереження природи та формування екологічних обмежень (норм), контроль за викидами відходів;

- модернізація системи управління політикою екологічної безпеки;

- координація зусиль уряду, населення та бізнесу;

- удосконалювати систему управління та модернізувати багаторівневу систему управління екологічною безпекою, що відображає національне, регіональне, Місцеве та державне екологічне управління;

- впровадження автоматизованої системи моніторингу та посилення відповідальності у разі порушення екологічних норм;

- скасувати мораторій на інспекції підприємств і спонукати ці підприємства працювати відповідно до екологічних стандартів;

- глобалізація екологічних проблем, їх вирішення на міжнародному рівні шляхом створення законів і міжнародних договорів з охорони навколишнього середовища, національної системи охорони природи і використання природних ресурсів [17].

На сьогоднішній день існує декілька теоретичних рішень, що усувають недоліки, але слід мати на увазі, що вони не були реалізовані на практиці в реально існуючих системах на національному рівні і в різних регіонах країни. Тому рішення таких проблем є актуальними:

- 1) створення дієвих алгоритмів розробки комплексних систем екологічного контролю та управління з урахуванням причинно-наслідкового зв'язку забруднення з систематизацією просторових та інформаційних зв'язків між доступністю даних та можливістю їх оновлення на основі даних системи екологічного моніторингу, а також контроль викидів;

- 2) Розробка на основі перевірених технологій та впровадження інтегрованих систем екологічного контролю та управління в Україні з великими аналітичними можливостями, оперативним оновленням первинних

даних та виконанням основних завдань відповідних екологічних установ та відомств.

Успішним вирішенням проблем, з якими ми стикаємося сьогодні, є перехід на автоматизовану систему екологічного моніторингу, тобто необхідно створити інтелектуальну систему екологічного менеджменту. Інтелектуальна система екологічного менеджменту заснована на принципах систем моніторингу будівель і на використанні даних моніторингу для оцінки наслідків раціонального використання природних ресурсів і ризиків забруднення, а також для моніторингу та оцінки технічних розробок і даних, отриманих в процесі екологічного моніторингу.

Основна стратегія даної системи екологічного моніторингу полягає в наданні автоматизованій системі управління природоохоронною діяльністю та екологічною безпекою своєчасної та достовірної інформації, що дозволяє їй негайно оцінювати стан навколишнього природного середовища, виявляти причини і можливі наслідки змін стану, а також забезпечувати безпеку навколишнього середовища та розробити необхідний план дій.

Удосконалення екологічного моніторингу забезпечить подальший розвиток країни та оптимізацію діяльності відповідно до міжнародних стандартів, координацію програм спостережень, уніфікацію і вдосконалення наукової, технічної, методологічної та метрологічної підтримки.

У ХХ столітті рішення глобальної екологічної проблеми у світовій політиці так і залишилось лише декларативним. Нині світ все частіше використовує навколишнє середовище для економічного розвитку країн, які в довгостроковій перспективі стають основною причиною екологічної катастрофи на планеті.

Головна проблема нашого часу – необхідність пошуку шляхів вирішення глобальних проблем людства. Напрями подолання глобальних проблем, таких як стан навколишнього середовища, запаси палива та енергії, запаси сировини, пов'язані зі швидкою розробкою та впровадженням основних видів відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, теплова, вітрова та

гідроенергетика, а також зі структурними змінами у використанні відновлюваних джерел енергії, а саме серед існуючих типів невідновлюваних джерел енергії – збільшення вугілля в енергетичному балансі великих національних економік та відповідно зменшувати використання нафти та газу.

Екологічні проблеми, зумовлені неузгодженістю економічних, демографічних та ресурсних аспектів процесу економічного розвитку, сформованого на національному рівні, є результатом подальшого розвитку цих тенденцій на глобальному рівні [33, с. 66].

Розвиток національних економік і забезпечення найбільш сприятливих умов для розвитку держави сьогодні неможливо без співпраці з міжнародними асоціаціями, такими як МВФ, СОТ, Світовий банк і т.д., оскільки ці організації займаються регулюванням фінансових ринків, вдосконаленням економічної політики, національної політики і встановлення комерційних тарифів. Під впливом процесів глобалізації відбувається перебудова економічних відносин. В результаті інтеграційних процесів різного характеру і масштабу і під їх впливом слід формувати «геоекономіку» країни [32, с. 73].

З метою подолання існуючих екологічних проблем необхідно сформулювати стратегію державного співробітництва для вирішення основних екологічних проблем. Залучення міжнародних екологічних організацій щодо співпраці, залучення інвесторів і програм фінансування для поліпшення екологічної ситуації, встановлення єдиних екологічних стандартів – це спосіб подолання проблем та важливий імпульс для розвитку екологічної діяльності загалом.

Налагодження співпраці між державами у вирішенні основних екологічних проблем забезпечить:

- екологічно чисте середовище для життя і здоров'я людини;
- наукова координація екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства;
- збереження просторового розмаїття і цілісності природних об'єктів і комплексів;

- вирішувати проблеми, пов'язані з охороною навколишнього середовища, на основі всебічного міжурядового співробітництва;

- поєднання стимулюючих заходів і відповідальності за охорону навколишнього середовища.

Складність вирішення цих глобальних проблем в сучасному світі базується на тому, що людство не повною мірою усвідомлює необхідність збереження просторового розмаїття і цілісності природних об'єктів і комплексів і продовжує ігнорувати питання екологічної безпеки. Необхідно прийняти та реалізувати екологічну стратегію, спрямовану на мінімізацію впливу на навколишнє середовище, усунення екологічної шкоди та створення програм розвитку екологічної безпеки для досягнення певного рівня екологічної відповідальності.

З метою вирішення цих проблем нам необхідний правильний вибір шляхів вдосконалення політики екологічної безпеки, в тому числі наявність стратегії екологічної безпеки, яка постійно інформує населення про екологічні проблеми, щоб забезпечити ізоляцію екологічної інформації від органів влади і населення України, модернізація системи екологічна безпека, яка повинна бути спрямована на вирішення екологічних проблем, політика управління, крім врахування глобалізації екологічних проблем.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Було обґрунтовано шляхи удосконалення державної політики екологічної безпеки в сучасних умовах, визначено стратегії при формуванні і реалізації національної політики екологічної безпеки в умовах глобалізації. Доведено, що питання вдосконалення політики екологічної безпеки в Україні є надзвичайно актуальним. Адже національна безпека є динамічним засобом досягнення і підтримки балансу між реальними і потенційними загрозами, підходи до її реалізації і цілям постійно змінюються. Сучасної політики екологічної безпеки

в сучасних умовах вимагає стратегічного бачення та визначає зростаючу роль міжнародного співтовариства у забезпеченні екологічної безпеки у світі та її вплив на національну екологічну безпеку кожної країни.

Зроблено висновок, що з метою вирішення проблем, що стосуються різноманітних аспектів екологічної безпеки, є необхідними: розробка програм реалізації заходів з охорони навколишнього середовища; наявність стратегії екологічної безпеки; порушення ізоляції екологічної інформації від органів влади та населення України, постійне інформування населення про екологічні проблеми, впровадження нових правових інструментів для розширення можливостей участі громадськості у вирішенні екологічних проблем; впровадження технологій збереження природи та формування екологічних обмежень (норм), контроль за викидами відходів; модернізація системи управління політикою екологічної безпеки; координація зусиль уряду, населення та бізнесу; удосконалювати систему управління та модернізувати багаторівневу систему управління екологічною безпекою, що відображає національне, регіональне, Місцеве та державне екологічне управління; впровадження автоматизованої системи моніторингу та посилення відповідальності у разі порушення екологічних норм; скасувати мораторій на інспекції підприємств і спонукати ці підприємства працювати відповідно до екологічних стандартів; глобалізація екологічних проблем, їх вирішення на міжнародному рівні шляхом створення законів і міжнародних договорів з охорони навколишнього середовища, національної системи охорони природи і використання природних ресурсів.

Слід зазначити, що сьогодні існує гостра необхідність в ефективному та прискореному вирішенні проблем державної політики екологічної безпеки, соціально-економічного розвитку та переходу національної економіки на шлях сталого та екологічно безпечного функціонування.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки нашого дослідження можна зробити наступні висновки:

В першому розділі нашого дослідження розглядаються концептуальні основи державної екологічної безпеки, аналізуються основні концепції екологічної політики на основі системного та концептуально-порівняльного підходу, стан та атрибути механізмів державного управління екологічною безпекою, а також основні характеристики екологічної політики за змістом охарактеризовано методологію та систему державного управління сучасною екологічною політикою України.

Зроблено висновок про те, що в процесі реалізації державної політики в галузі екологічної безпеки пріоритети цілей і стратегії їх досягнення повинні визначатися органами державної влади.

Екологічна безпека є серйозною складовою національної безпеки, котра забезпечує загальний захист від реальних або потенційних загроз життєво важливим інтересам суспільства, людини, держави та навколишнього середовища.

Слід зазначити, що основною умовою ефективних управлінських рішень в системі безпеки є об'єктивне і своєчасне виявлення значних загроз і ризиків у всіх сферах суспільного життя. По-перше, процеси, пов'язані з безпекою, вимагають ретельного аналізу та оцінки.

Наші дослідження дозволили нам прийти до висновку, що метою є створення ефективної державної системи охорони навколишнього середовища та раціонального використання існуючих природних ресурсів в Україні:

- створення науково-технічного потенціалу для природоохоронної діяльності;
- створення умов для ефективного функціонування правового забезпечення щодо екологічної політики і ядерної безпеки;
- розробка та реалізація державної політики в сфері охорони

навколишнього середовища та раціонального (розумного) використання природних ресурсів;

- вирішувати питання підготовки персоналу для забезпечення діяльності з охорони навколишнього середовища і застосовувати керівні принципи регулювання екологічної та ядерної безпеки.

У даному розділі описується поточний стан екологічної безпеки України, визначаються основні загрози національній безпеці нашої країни в екологічній сфері та інституційний механізм державної політики в галузі екологічної безпеки, висвітлено сучасні проблеми і суперечності щодо реалізації екологічної політик.

Глобальне потепління є незаперечним фактом, про що свідчать дані про підвищення середніх світових температур повітря і моря, танення льодовиків і підвищення рівнів океанів. Збільшення частоти і інтенсивності небезпечних погодних і природних явищ, викликаних зміною клімату, робить негативний вплив на економіку і системи державного управління всіх країн світу, а також на стан природних екосистем.

Функціонування державної системи моніторингу довкілля здійснюється на трьох рівнях, які розподілені відповідно до територіального принципу: на національному рівні, що охоплює пріоритетні області та наступні завдання на національному рівні; на регіональному рівні, що охоплює пріоритетні області та завдання в межах територіального району; на місцевому рівні, що охоплює пріоритетні райони та завдання моніторингу на рівні окремих районів з найбільшим антропогенним навантаженням.

Перевіряється, що суб'єкти державної системи моніторингу довкілля створили або є відомчими базами даних, що містять інформацію про моніторинг. Існуюча система інформаційної взаємодії відомчих підсистем екологічного моніторингу передбачає обмін інформацією на національному та регіональному та локальному рівнях

Отже, за минулі роки екологічна ситуація в Україні сформувалася в результаті недотримання об'єктивних законів розвитку і відтворення

державного природно-ресурсного комплексу, коли пріоритет віддавався розвитку найбільш небезпечних для навколишнього середовища виробництв.

Нами було показано, що національна політика екологічної безпеки має передбачати заходи державного управління щодо захисту навколишнього природного середовища з метою забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини, суспільства, навколишнього середовища і держави від реально існуючих або потенційних загроз. Впровадження ефективних механізмів забезпечення національної екологічної безпеки є першим кроком у вирішенні та запобіганні екологічних та техногенних катастроф.

Для реалізації національної політики екологічної безпеки необхідно терміново розробити та впровадити ефективні заходи щодо вдосконалення системи екологічного моніторингу, підвищенню ступеня виконання її основних завдань, спрямовані на інформування органів державного управління та громадянського суспільства про нинішній стан навколишнього природного середовища.

Було обґрунтовано шляхи удосконалення державної політики екологічної безпеки в сучасних умовах, визначено стратегії при формуванні і реалізації національної політики екологічної безпеки в умовах глобалізації. Доведено, що питання вдосконалення політики екологічної безпеки в Україні є надзвичайно актуальним. Адже національна безпека є динамічним засобом досягнення і підтримки балансу між реальними і потенційними загрозами, підходи до її реалізації і цілям постійно змінюються. Сучасної політики екологічної безпеки в сучасних умовах вимагає стратегічного бачення та визначає зростаючу роль міжнародного співтовариства у забезпеченні екологічної безпеки у світі та її вплив на національну екологічну безпеку кожної країни.

Зроблено висновок, що з метою вирішення проблем, що стосуються різноманітних аспектів екологічної безпеки, є необхідними: розробка програм реалізації заходів з охорони навколишнього середовища; наявність стратегії екологічної безпеки; порушення ізоляції екологічної інформації від органів влади та населення України, постійне інформування населення про екологічні

проблеми, впровадження нових правових інструментів для розширення можливостей участі громадськості у вирішенні екологічних проблем; впровадження технологій збереження природи та формування екологічних обмежень (норм), контроль за викидами відходів; модернізація системи управління політикою екологічної безпеки; координація зусиль уряду, населення та бізнесу; удосконалювати систему управління та модернізувати багаторівневу систему управління екологічною безпекою, що відображає національне, регіональне, Місцеве та державне екологічне управління; впровадження автоматизованої системи моніторингу та посилення відповідальності у разі порушення екологічних норм; скасувати мораторій на інспекції підприємств і спонукати ці підприємства працювати відповідно до екологічних стандартів; глобалізація екологічних проблем, їх вирішення на міжнародному рівні шляхом створення законів і міжнародних договорів з охорони навколишнього середовища, національної системи охорони природи і використання природних ресурсів.

Слід зазначити, що сьогодні існує гостра необхідність в ефективному та прискореному вирішенні проблем державної політики екологічної безпеки, соціально-економічного розвитку та переходу національної економіки на шлях сталого та екологічно безпечного функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Andersson M. Change and Continuity in Poland's Environmental Policy. Stockholm: Springer-Science, 2013. 234 p.
2. Hoerber T. C. The origins of energy and environmental policy in Europe: The beginnings of a European environmental conscience. Routledge, 2012, <https://www.taylorfrancis.com/books/9780203083048>
3. Аналітична доповідь до Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». Київ: НІСД, 2016. 684 с.
4. Андрейцев В. Екологічне право і законодавство суверенної України: проблеми реалізації державної екологічної політики. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2011, 373 с.
5. Андрейцев В. І. Удосконалення екологічного законодавства: концептуальні засади. *Досвід і проблеми вдосконалення екологічного законодавства : матеріали Міжнар. круглого столу*. 2012. С. 5–28.
6. Андронов В. А., Крюков О. І., Ковальчук В. Г., Домбровська С. М. Екологічна безпека держави: державно-управлінський вимір : монографія. Харків : НУЦЗУ, 2016. 220 с.
7. Андрос О. Є. Екологістські рухи в сучасному політичному процесі : автореф. дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2010. 19 с.
8. Андрущенко В. П. Екологічна політика і освіта: проблеми становлення. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю. Київ: Знання України, 2004. С. 253–258.
9. Ашикова Е. Громадська участь у реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. *Публічне управління: теорія і практика. Збірник наукових праць*. Харків: Видавництво «ДокНаукДержУпр», 2013, Випуск 4 (16). С. 132–138.

10. Бабкіна О. Деякі теоретико-методологічні проблеми сучасного етапу політичної трансформації в Україні. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. 2014. № 3. С. 36–50.

11. Бардіна О. О. Міжнародне нормативне забезпечення вирішення проблем зміни клімату. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 5. С. 131–137.

12. Борисюк С. Л. Напрямки зниження негативних наслідків імовірної глобальної зміни клімату на території України. *Збірник наукових праць центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. 2013. № 1. С. 17–20.

13. Борисюк С. Л. Теоретико-методологічні підходи аналізу оцінки загроз глобальних змін клімату. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. 2012. Вип. 3. С. 162–165.

14. Васюта О. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку. Тернопіль: Гал-Друк, 2001. 600 с.

15. Ветвицький Д. О. Напрями та пріоритети розвитку державної екологічної політики України в умовах глобалізації. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. К.: АМУ, 2013. Випуск 1. С. 108–121.

16. Гаман П. І. Державна політика екологобезпечного розвитку економіки в трансформаційний період: автореф. дис. ... канд. наук з державного управління. Харків, 2005, 19 с.

17. Глуха В. В. Теоретичні засади розвитку державної екологічної політики України. *Держава та регіони. Серія: «Державне управління»*. 2016. № 1. С. 11–15.

18. Голиченков А. К. Екологічно-правовий словник. Екологічне право. 2004. № 4. С. 43–49.

19. Горбач Л. М. Екологічна політика держави: сучасна парадигма, реалії і перспективи. *Науковий вісник [Буковин. держ. фінанс.-екон. ун-ту]. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 27. С. 293–298.

20. Дідух Я. Екологічні аспекти глобальних змін клімату: причини, наслідки, дії. *Вісник Національної академії наук України*. 2009. № 2. С. 34–44.
21. Заржицький О. С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти). Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2012. 200 с.
22. Зеркалов Д. В. Проблеми екології сталого розвитку. Київ: Основа, 2013. 430 с.
23. Іванюта С. П. Екологічні і техногенні загрози у зоні військового конфлікту на сході України. *Стратегічна панорама*. 2014. № 1. С. 53–60.
24. Карягін Ю. О. Українське суспільство: сучасність і політичні цінності: монографія. Київ: Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, 2016. 228 с.
25. Каттон У. Р. Кінець техноутопії. Исследование экологических причин коллапса западной цивилизации. Киев: Экоправо-Киев, 2006. 255 с.
26. Кирик В. Л., Кирилюк Ф. М., Хилько М. І. Екологізм як ідеологія постмодерну. Ідеологія в сучасному світі. Науково-практична конференція (Київ, 19–20 жовтня 2011 р.): [матеріали доповідей та виступів]. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. С. 28–31. [223 с.].
27. Ковалевська Ю. С. Державне управління процесами забезпечення екологічної безпеки в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з державного управління. Донецьк, 2009. 22 с.
28. Ковпак Л. В. Екологічні проблеми в діяльності українських громадських організацій. *Український історичний журнал*. 2013, № 4. С. 63–77.
29. Коленов О. Особливості формування та реалізації державної екологічної політики. Державне управління та місцеве самоврядування. Збірник наукових праць. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2014, Випуск 1 (20). С. 155–164.
30. Коленов О. М. Сучасний стан охорони довкілля в Україні та результативність державної екологічної політики. Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць. Харків: Видавництво ХарРІ НАДУ «Магістр», 2013, № 2 (44). С. 67–73.

31. Коментар до Конституції України. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2012. 376 с.

32. Кравчук М. Глобалізація вимагає не орієнтуватись на поточні вигоди. Віче. 2003. № 11. С. 73–76.

33. Кушнір Ю. В. Перспективи впровадження системи екологічного аудиту на промислових підприємствах. *Науковий вісник НЛГУ*. 2005. Вип. 15.7. С. 251–254.

34. Личенко І. О. Проблеми екологічної безпеки тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та організаційно- правові засади їхнього вирішення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. № 845. С. 279–284.

35. Лозо В. І. Правові основи екологічної політики Європейського Союзу: автореф. дис. ... д. юридич. наук. Харків, 2010. 24 с.

36. Майстро С. В., Коленов О. М. Проблеми та протиріччя державної екологічної політики на регіональному рівні. *Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання*, 2014, № 1, http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2014_1_9

37. Малиш Н. А. Екологічна політика: конфліктність, стратегія, тактика. Вісник Національної академії управління при Президенті України. 2009, Випуск 1, С. 3–7.

38. Матвійчук В. К., Чугаєнко Ю. О., Савенков О. І. Екологічна політика в системі державного управління національним господарством. Київ: Національна академія управління, 2013. 198 с.

39. Національна екологічна політика [Електронний ресурс] // Міністерство екології та природних ресурсів : офіц. портал. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/timeline/Nacionalna-ekologichna-politika.html>

40. Нестеренко Н. М. Адміністративно-правові засади реалізації екологічної функції держави: автореф. дис. ... канд.. юридичн. наук. Київ, 2011. 25 с.

41. Обиденнова Т. С. Державне регулювання економічних механізмів

збалансованого природокористування. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* Харків : Вид- во НУЦЗУ, 2016. С. 179–181.

42. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Затверджено Законом України від 21.12. 2010 № 2818-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 26. Ст. 218.

43. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.

44. Проніна О.В. Державна політика охорони навколишнього середовища в Україні: автореф. дис. ... канд.. наук з державн. управління. Миколаїв, 2011. 22 с.

45. Результати 2016 EPI. Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epi.yale.edu/country/ukraine>

46. Романко С. М. Глобальна екологічна політика: співпраця України та Європейського Союзу. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. Випуск 31. С. 237–242.

47. Толстоухов А. В., Хилько М. І. Екобезбечний розвиток: пошуки стратегем. Київ : Знання України, 2011. 333 с.

48. Урсул А. Екологічна безпека: розвиток, проблеми та перспективи. Соціально-політичні науки. 1991. № 12. С. 3–11.

49. Хвесик М. А., Степаненко А. В. Екологічна криза в Україні: соціально-економічні наслідки та шляхи її подолання. *Економіка України*. 2014. № 1. С. 74–86.

50. Хилько М. Екологізація політики. Київ: ВАДЕКС, 2014. 344 с.

51. Черета І. С. Екологічна криза в Україні та шляхи її подолання. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 18. *Економіка і*

право: Збірник наукових праць. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Випуск 27. С. 152–159.

52. Шевчук В. Я., Білявський Г. О., Шевчук В. Я. Екологічне управління: Підручник. Київ: Либідь, 2004. 432 с.